

Demokrati

Styrdokument

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011

3.15 SAMHÄLLSKUNSKAP

Undervisningen i samhällskunskap ska behandla följande centrala innehåll i årskurs 7–9 /.../

Rättigheter och rättsskipning

- De mänskliga rättigheterna inklusive barnets rättigheter i enlighet med barnkonventionen. Deras innebörd och betydelse samt diskrimineringsgrunderna i svensk lag.
- Olika organisationers arbete för att främja mänskliga rättigheter.
- Hur mänskliga rättigheter kränks i olika delar av världen. /.../
- Demokratiska fri-och rättigheter samt skyldigheter för medborgare i demokratiska samhällen. Etiska och demokratiska dilemman som hänger samman med demokratiska rättigheter och skyldigheter. /.../

Samhällsresurser och fördelning /.../

- Skillnader mellan människors ekonomiska resurser, makt och inflytande beroende på kön, etnicitet och socioekonomisk bakgrund. Sambanden mellan socioekonomisk bakgrund, utbildning, boende och välfärd. Begreppen jämlikhet och jämställdhet.

Beslutsfattande och politiska idéer /.../

- Några olika stats-och styrelseskick i världen. /.../
- Individens och grupperns möjligheter att påverka beslut och samhällsutveckling samt hur man inom ramen för den demokratiska processen kan påverka beslut. (sid 202-204)

Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskolan 2011

4.7 SAMHÄLLSKUNSKAP

Samhällskunskap 1b, 100 poäng

Undervisningen i kursen ska behandla följande centrala innehåll:

- Demokrati och politiska system på lokal och nationell nivå samt inom EU. Internationella och nordiska samarbeten. Medborgarnas möjligheter att påverka politiska beslut på de olika nivåerna. Maktfördelning och påverkansmöjligheter i olika system och på olika nivåer utifrån grundläggande demokratimodeller och den digitala teknikens möjligheter. Politiska ideologier och deras koppling till samhällsbyggande och välfärdsteorier.
- De mänskliga rättigheterna, vilka de är, hur de förhåller sig till stat och individ och hur man kan utkräva sina individuella och kollektiva mänskliga rättigheter. /.../

QoG-institutet

Statsvetenskapliga institutionen

Göteborgs universitet

Sprängkullsgatan 19, Box 711, 405 30 Göteborg

031-786 49 73, 031- 786 45 99 (fax)

infoqog@pol.gu.se www.qog.pol.gu.se

- Samhällsekonomi, till exempel ekonomiska strukturer och flöden i Sverige och internationellt. Försörjning, tillväxt och företagande, resursanvändning och resursfördelning utifrån olika förutsättningar. /.../
- Samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder i samband med undersökningar av samhällsfrågor och samhällsförhållanden. Exempel på metoder för att samla in information är intervju, enkät och observation. Exempel på metoder för att bearbeta information är statistiska metoder, samhällsvetenskaplig textanalys, argumentationsanalys och källkritik.
- Presentation i olika former och med olika tekniker med betoning på det skriftliga och muntliga, till exempel debatter, debattartiklar och rapporter. (sid 150-151)

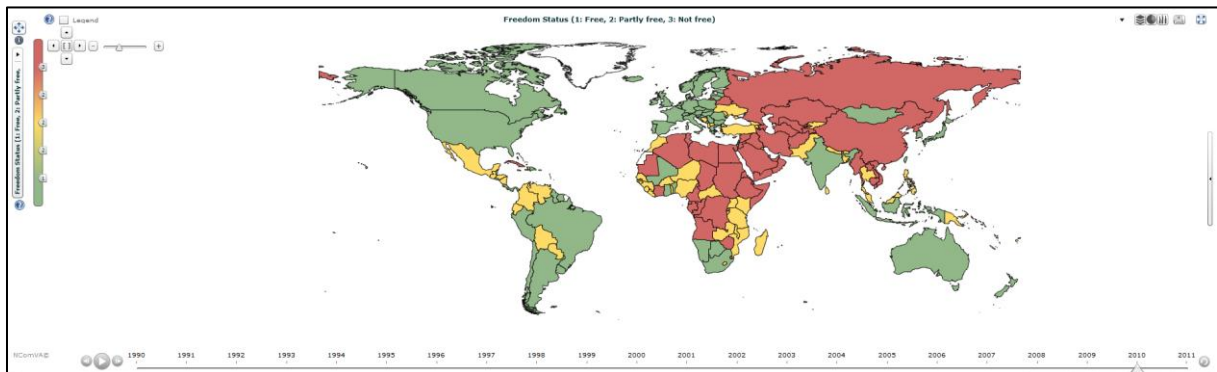
Förberedelse

Låt eleverna under en vecka lägga märke till när de utövar sina demokratiska fri- och rättigheter men också skyldigheter. Låt dem även notera när de utnyttjar offentligt finansierade tjänster av olika slag.

Redovisa och diskutera hur det märks i vardagen att Sverige är en demokrati. Vad skulle vara annorlunda ifall Sverige var en mindre fri stat?

Fundera även vilka gemensamma tjänster vi har omkring oss som bekostas med skattemedel eller andra statliga intäkter. Diskutera hur det skulle vara om olika tjänster enbart var tillgängliga för vissa men inte andra, eller ifall man skulle behöva betala en tjänsteman för att få del av dem? Hur skulle det påverka våra drömmar om framtiden, våra möjligheter att förverkliga drömmarna och vårt vardagsliv?

Kapitel 1: Demokratier i världen

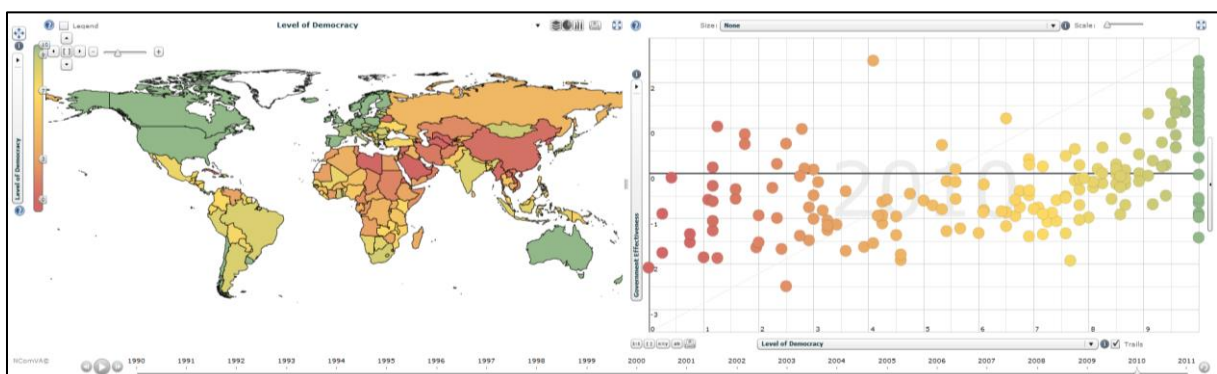

Demokrati kommer från grekiskan och betyder "folkstyre". Det som brukar känneteckna en demokrati är allmänna och fria val, det vill säga val där ett lands medborgare väljer sina representanter som skall styra landet under en begränsad period fram till nästa val. Det finns en stor variation på hur valen ser ut och går till rent konkret i olika stater. I en demokrati förväntas staten och dess myndigheter agera i enlighet med landets lagar, vilka i sin tur antagits i offentliga och demokratiska former (rule of law). Under de senaste 50 åren har antalet demokratier ökat medan de icke-fria minskat.

Diskutera och arbeta vidare med:

Titta på världskartan som markerar hur demokratiska (fria) världens länder är. Var ligger de mer demokratiska? Var ligger de mindre demokratiska? Var ligger de icke-fria? Jämför världskartan mellan åren 1990, 2000 samt 2010 – vilka förändringar har skett? Diskutera vad som kan vara orsak till detta?

Kapitel 2: Demokratier och samhällsnytta

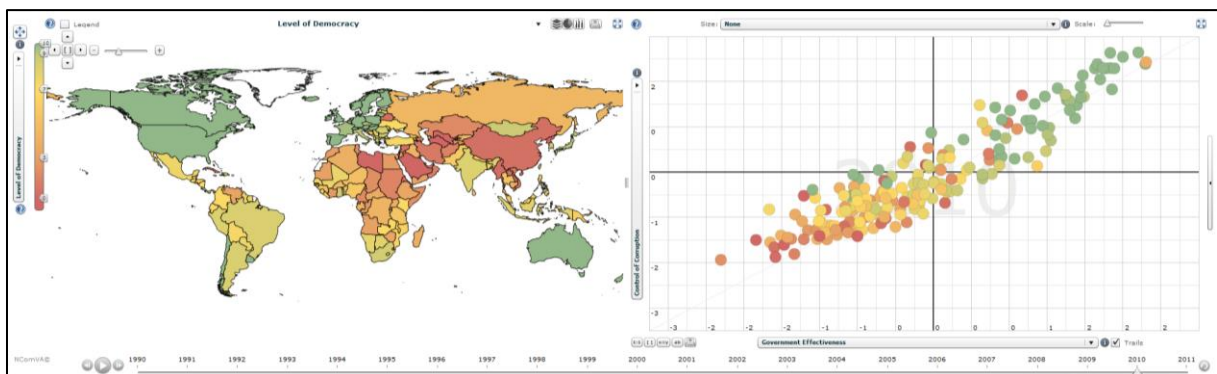
Man kan prata om samhällsstyrningens kvalitet (Quality of Government) när man undersöker hur väl statsapparaten agerar utifrån sina invånares bästa. Det kan då handla om hur tillförlitlig tillgången till vatten- och elektricitet är, att sophämtning och reningsverk fungerar, att det finns goda möjligheter till sjukvård och utbildning för alla osv. Likaså kan det handla om de statliga tjänstemännens kompetens och den byråkratins opartiskhet – dvs att alla medborgare behandlas lika inför och utifrån lagen.

Diskutera och arbeta vidare med:

Spridningsdiagrammet visar Government Effectiveness, det vill säga hur effektiv statsapparaten är på att tillvarata medborgarnas intressen och leverera samhällsnyttiga tjänster till god kvalitet. Hur kan

det komma sig att det bland de mest demokratiska staterna finns länder som har både mycket goda och mycket dåliga värden i Government Effectiveness? Vilka likheter och vilka skillnader har dessa stater och hur skulle man kunna förklara den stora spridningen? Även i andra änden av demokratiskalan finns en stor spridning. Hur skulle dessa kunna förklaras?

Kapitel 3: Korruptionsbekämpning och samhällsnytta

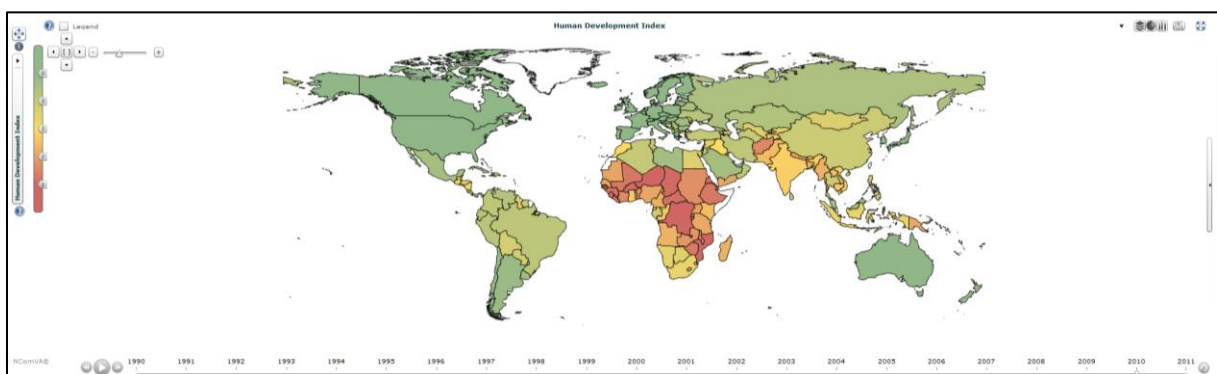

Korruption utgör ett stort hinder för en effektiv statsapparat. Korruption kan ta sig olika uttryck, exempelvis kan tjänster tillsättas med personer som har en viss grupptillhörighet istället för utifrån kompetens. Eller så kan tjänstemän mer eller mindre öppet kräva att få pengar för att fatta vissa beslut eller för att alls erbjuda en tjänst som annars skulle vara självklar, såsom vatten, elektricitet eller sjukvård. Korruption underminerar förtroendet för staten och behöver därför bekämpas.

Diskutera och arbeta vidare med:

Det här spridningsdiagramet visar förhållandet mellan graden av korruption och hur effektiv statsapparaten är på att tillvarata medborgarnas intressen och leverera samhällsnyttiga tjänster till god kvalitet. Var hamnar de demokratiska länderna? Var hamnar de mindre demokratiska och de icke-fria? Vilka är dina reflektioner över resultatet? Ser du några skillnader ifall du tittar på årtalen 1990, 2000 samt 2010? Vilka, och vad kan de bero på?

Kapitel 4: Välstånd

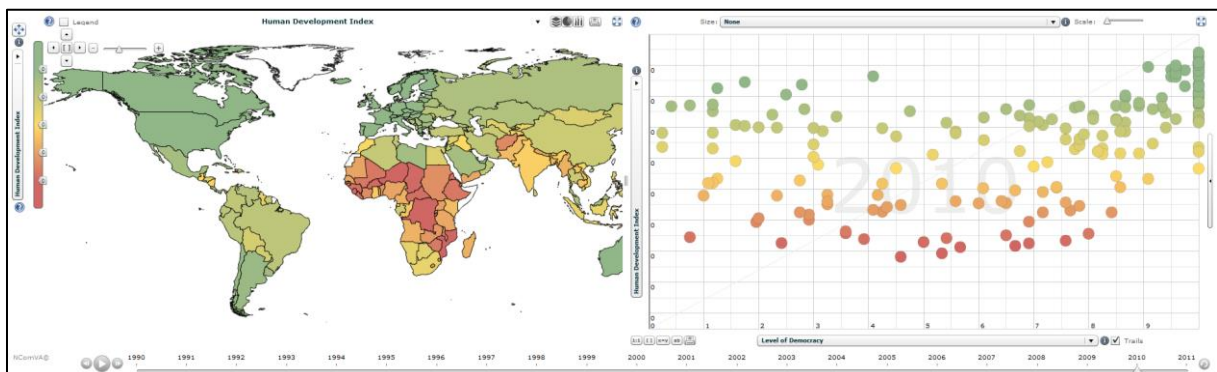
När man vill jämföra välståndet mellan olika länder använder man sig ofta av BNP, bruttonationalprodukt. BNP mäter i första hand materiellt välstånd men har flera nackdelar. Dels räknas kostnader i offentlig sektor som värde. Det gör att ineffektiva statsapparater värderas högre, och bidrar då till högre BNP, än vad effektiva gör i förhållande till vad de faktiskt producerar. Dels säger BNP väldigt lite om människorna i de enskilda staterna. Av denna orsak har man i allt större

utsträckning också kommit att jämföra länders HDI, Human Development Index. Detta säger mer om välståndet generellt då det inkluderar BNP, utbildningsnivå samt förväntad livslängd.

Diskutera och arbeta vidare med:

På vilket sätt blir bilden av ett lands välstånd mer rättvisande ifall man väger samman BNP, utbildningsnivå samt förväntad livslängd? Vad kan vara nackdelen med att slå samman tre olika värden till ett enda, och på vilket sätt kan detta utgöra en svårighet?

Kapitel 5: Välstånd i olika sammanhang

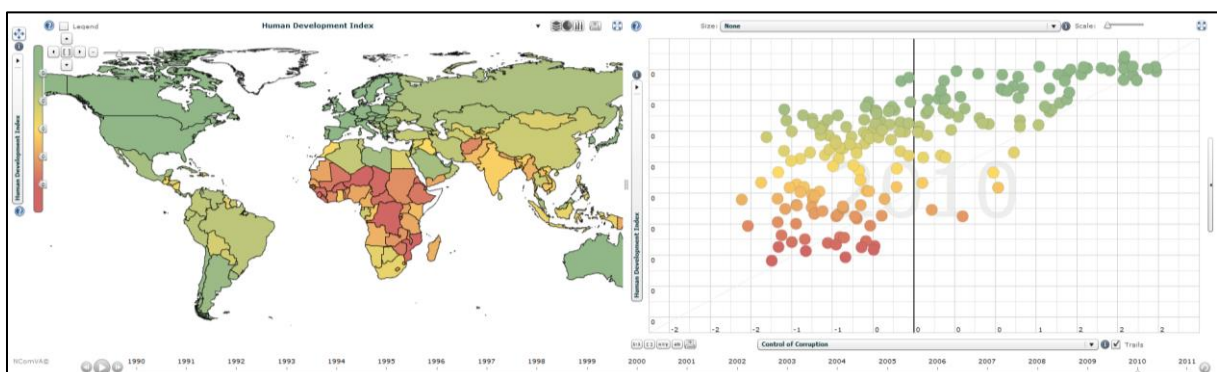
Det råder ingen tvekan om att demokrati är det styrelseskick som är mest eftersträvarvärt då det brukar garantera olika fri- och rättigheter som exempelvis yttrandefrihet, mötesfrihet, pressfrihet och religionsfrihet. De mänskliga rättigheterna brukar stå högt i kurs i demokratier.

Diskutera och arbeta vidare med:

Spridningsdiagrammet visar HDI i förhållande till graden av demokrati.

Hur kan man tolka diagrammet? Vad är anledningen till att Sverige ligger där det gör i diagrammet? Hur märker vi av vår position i vår vardag? Vilka fler länder finns i närheten av Sverige? Vilka är de mörkare gröna länderna som ligger längre bort till vänster? Hur kan man förklara deras höga HDI?

Kapitel 6: Välstånd i olika sammanhang

Fri- och rättigheter måste praktiseras, det räcker inte att de enbart finns på pappret. Om inte statsapparaten i stort kan garantera att alla behandlas och bedöms opartiskt hjälper det inte att invånarna tillåts delta i fria val. De två spridningsdiagrammen visar HDI i förhållande till graden av demokrati och i förhållande till graden av korruptionskontroll.

Diskutera och arbeta vidare med:

Spridningsdiagrammet visar HDI i förhållande till graden av korruptionsbekämpning. Hur kan man tolka diagrammet? Vilka frågor väcker det ifall detta diagram jämförs med föregående diagram i kapitel 5 (HDI i förhållande till graden av demokrati)?

Uppe till vänster i detta diagram (högt HDI och låg korruptionsbekämpning) och nere vid höger (lågt HDI och hög korruptionsbekämpning) är det förhållandevis tomt. Hur kommer det sig att det inte finns länder i dessa områden? Vilka länder rör sig extra mycket, och varför? Alla länder tycks röra sig uppåt och åt höger. Vad kan det finnas för förklaringar till detta? Hur kan vi hjälpas åt att få den rörelsen att fortgå?

Kapitel 7: Länkar och vidare läsning

- Hans Rosling – The Magic Washing Machine
http://www.ted.com/talks/hans_rosling_and_the_magic_washing_machine
- UN – Rule of Law
http://www2.ohchr.org/english/issues/rule_of_law/democracy.htm
- UNDP – Blir världen bättre?
http://www.millenniemaalen.nu/bvb/wp-content/uploads/sites/2/2014/05/BVB_Final.pdf

Koppling till kunskapskrav

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011

Eleven har **mycket goda** kunskaper om olika samhällsstrukturer. Eleven visar det genom att undersöka hur sociala, mediala, rättsliga, ekonomiska och politiska strukturer i samhället är uppbyggda och fungerar och beskriver då **komplexa** samband inom och mellan olika samhällsstrukturer. /.../ Eleven kan föra **välutvecklade och nyanserade** resonemang om hur individer och samhällen påverkas av och påverkar varandra och beskriver då **komplexa** samband mellan olika faktorer som har betydelse för individers möjligheter att påverka sin egen och andras livssituation.

Eleven kan undersöka samhällsfrågor ur olika perspektiv och beskriver då **komplexa** samband med **välutvecklade och väl** underbyggda resonemang. Eleven värderar och uttrycker olika ståndpunkter i några samhällsfrågor med **välutvecklade** resonemang och **väl** underbyggda argument och kan då i **stor** utsträckning växla mellan olika perspektiv. Eleven redogör för de mänskliga rättigheternas innebörd och betydelse och ger exempel på hur de kränks och främjas i olika delar av världen. /.../

Eleven har **mycket goda** kunskaper om demokratiska värden och processer och visar det genom att föra **välutvecklade och nyanserade** resonemang om demokratiska rättigheter och skyldigheter samt om för- och nackdelar med olika former för gemensamt beslutsfattande. Eleven kan söka information om samhället och använder då olika källor på ett **väl** fungerande sätt och för **välutvecklade och väl** underbyggda resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans.

Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskolan 2011

Eleven kan **utförligt och nyanserat** redogöra för och analysera olika samhällens organisation och samhällsförhållanden samt de bakomliggande idéerna. Eleven kan också **utförligt och nyanserat** redogöra för de mänskliga rättigheterna. I sin analys förklarar eleven **komplexa** samband och drar **välgrundade** slutsatser om likheter och skillnader mellan olika samhällens organisation. Dessutom kan eleven **utförligt och nyanserat** redogöra för de historiska förutsättningarnas betydelse och dra **välgrundade och nyanserade** slutsatser om hur nutida samhällsförhållanden, exempelvis arbetslivets utveckling, påverkar och påverkas av individer, grupper och samhällsstrukturer.

Eleven kan analysera samhällsfrågor och identifierar **flera** orsaker och konsekvenser. I analysen använder eleven **med säkerhet** samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder **samt värderar dem med nyanserade omdömen**. Eleven diskuterar **utförligt och nyanserat** orsakerna och konsekvenserna samt möjliga lösningar på samhällsfrågorna. Eleven kan ge **nyanserade** argument för sina ståndpunkter och värderar med **nyanserade** omdömen andras ståndpunkter. /.../

I arbetet med samhällsfrågor kan eleven **med säkerhet** söka, granska och tolka information från olika källor, redovisa sina källor samt göra **välgrundade och nyanserade** reflektioner om deras relevans och trovärdighet utifrån syftet. Eleven kan, **med säkerhet** och på ett strukturerat sätt, uttrycka sina kunskaper i samhällskunskap i olika presentationsformer **samt formulera sig självständigt i förhållande till källorna**.